

ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΤΣΙΚΡΙΤΣΗ — ΚΑΤΣΑΝΑΚΗ, Συμβολή στη μελέτη τῶν τοπωνυμίων τῆς Κρήτης, Τοπωνύμια ἀπὸ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, Ἀνάτ. περιοδ. «Ἀμάθεια», τευχ. 22—23, Ἀγ. Νικόλαος Κρήτης 1975, σελ. 25—98.

Ἡ συγγραφεὺς ἔχει ἀσχοληθῆ ἰδιαιτέρως μὲ τὰ τοπωνύμια καὶ τὰ ὀνόματα γενικῶς τῆς Κρήτης, μελέται δὲ τῆς σ. ἔχουν παρουσιασθῆ ἤδη παλαιότερον ἀπὸ τῶν σελίδων τοῦ ΠΛΑΤΩΝΟΣ. Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀναφέρεται εἰς τὴν προσπάθειαν ἐρμηνείας τῆς προελεύσεως τῶν ὀνομάτων μιᾶς μακρᾶς σειρᾶς τοπωνυμίων τῆς Κρήτης ἀλφαβητικῶς ἐξεταζομένων εἰς τὰς σελίδας 34—89.

Τῆς κυρίας ἐργασίας ταύτης προτάσσεται γενικὴ ἀνάλυσις τῆς προελεύσεως τῶν τοπωνυμίων, λ. χ. ἐξ ὀνομάτων φυτῶν, ἐξ ἰδιομορφιῶν τοῦ ἐδάφους, ἐξ ὀνομάτων γυναικῶν, ἐκ πατριδωνυμικῶν κλπ. Εἶτα ἐξετάζεται πόθεν προέρχεται γραμματικῶς ἢ κατάληξις τῶν τοπωνυμίων καὶ καθορίζονται αἱ πτώσεις ἐξ ὧν σχηματίζονται καὶ αἱ ἐπερχόμεναι κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν τοπωνυμίων γλωσσικαὶ μεταβολαί. Ἐπίσης ἀντιμετωπίζονται ὠρισμένα κατηγορίαὶ λέξεων χρησιμευσῶν ὡς β' συνθετικῶν (λ. χ. -χώρι), καθὼς καὶ αἱ κατάληξις τῶν ἀνδρωνυμικῶν (λ. χ. -αῖνα, -ῖνα). Ἐπισημαίνεται ἐπίσης τὸ δυσερμηνεῦτον ὠρισμένων περιπτώσεων, διατυποῦνται εἰκασίαι περὶ τινων καὶ ἀναφέρονται αἱ μεταβολαὶ κατὰ τὸν σχηματισμὸν των ἐκ μεταθέσεως τοῦ τόνου. Πολλῶν σκοτεινῶν περιπτώσεων ἢ προέλευσις εἰκάζεται ἐκ σχέσεως πρὸς οἰκογενειακὰ ὀνόματα.

Ἡ διαπραγματεύσις τῆς προελεύσεως τῶν εἰς τὸν κατάλογον τῶν σελ. 34—89 παρατιθεμένων τοπωνυμίων γίνεται μετ' ἐπιμελείας καὶ ἀναφορᾶς εἰς προηγουμένας περὶ αὐτῶν ἐρμηνείας ἐρευνητῶν. Ἡ σοβαρότης τῆς μελέτης προδίδεται καὶ ἐκ τῶν 843 παραπομπῶν εἰς 142 ἔργα—λεξικά, μελέτας καὶ συλλογὰς. Αἱ προτεινόμεναι ὑπὸ τῆς συγγραφέως ὡς πιθαναὶ προελεύσεις τῶν τοπωνυμίων παρουσιάζουν πειστικότητα, ἀποτελοῦν δὲ θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ θέματος γενικώτερον.

Π. Κ. Γ.

* *

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΗ, Ἀπολλωνίου Κωνικά, Ἀρχαῖον κείμενον—μετάφρασις, τόμ. Α' Μαρτυραὶ Ἑλληνικαὶ—Λατινικαί, Βιβλίον Α', Ἐκδοσις Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1975 σχ. 8 σελ. XI/389.

Ὁ διακεκριμένος ἐρευνητῆς τῶν ἀρχαίων Μαθηματικῶν Σταμάτης εἶναι παγκοσμίως γνωστὸς διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου διὰ τοῦ οἴκου Teubner, τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀρχιμήδους διὰ τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Διοφάντου. Τώρα διὰ τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου πάλιν παρουσιάζει τὸν Α' τόμον τῶν Κωνικῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Περγαίου, περιλαμβάνοντος τὰ Testimonia καὶ τὸ I βιβλίον τῶν Κωνικῶν, θὰ ἐπακολουθήσουν δὲ ἄλλοι δύο τόμοι περιλαμβάνοντες τὰ βιβλία II - VII καὶ τὰ σχετιζόμενα πρὸς αὐτὰ λήμματα τοῦ Πάππου καὶ σχόλια τοῦ Εὐτοκίου.

Μετὰ τὸν Εὐτόκιον, πρῶτον ἐκδότην τῶν Κωνικῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 530 μ. Χ., ὁ Σταμάτης εἶναι τώρα ὁ δεῦτερος Ἑλλην ἐκδότης τοῦ Ἀπολλωνίου. Τὸ ἐκδιδόμενον καὶ ἐκδοθησόμενον κείμενον τὸ παραλαμβάνει ὁ σ. διὰ μὲν τὰ βιβλία I—IV, ἅτινα ἔχουν παραδοθῆ ἀρχῆθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καθὼς καὶ διὰ

τὰ λήμματα τοῦ Πάππου καὶ τὰ σχόλια τοῦ Εὐτοκίου, ἐκ τῆς διτόμου ἐκδόσεως I. L. Heiberg τῆς Λειψίας 1891 καὶ 1893 μετὰ 15 φραστικὰς προσθήκας ἢ διορθώσεις.

Τὸ δὲ κείμενον τῶν βιβλίων V - VII, ἅτινα παρεδόθησαν ἄραβιστί, τὸ παραλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς μεταφράζων αὐτὸ ἐκ τῆς γαλλιστί ἐκδόσεως τοῦ Paul von Eecke, *Les coniques d'Apollonius de Perge*, Paris 1959, τοῦ παραλαβόντος πάλιν τὸ κείμενον ἐκ τῆς εἰς τὴν Λατινικὴν ἐκ τῆς Ἀραβικῆς μεταφράσεως τοῦ Edm. Halley, Λονδίνον 1710.

Ὁ νῦν ἐκδιδόμενος Α' τόμος τῶν Κωνικῶν περιλαμβάνει τὴν ἀκόλουθον ὕλην Ἐισαγωγὴν, σελ. 3—41, ἐν ἧ ὁ σ. διαπραγματεύεται περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀπολλωνίου, ὅστις μετὰ τὸν Εὐκλείδην καὶ ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀρχιμήδην ζήσας καὶ παιδευθεὶς εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του μέγας γεωμέτρης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐτοκίου. Ἐπίσης ἐκτίθεται ἐν συνεχείᾳ ἡ ἱστορία τῆς ἐρένης τῶν κωνικῶν τομῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἀπολλώνιος εἶναι ὁ πρῶτος συστηματικὸς ἐρευνητὴς εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλονται καὶ οἱ ὄροι, *παραβολή, ἔλλειψις, ὑπερβολή*. Ἀναλύεται περαιτέρω τὸ περιεχόμενον ἐκάστου θεωρήματος καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγομένων εἰς τὰ Κωνικά σχολίων τοῦ Πάππου, τοῦ Εὐτοκίου, τοῦ Σερήνου, τῆς Ὑπατίας καὶ τοῦ Ἀραβοῦ Chirak. Μετὰ ταῦτα ὁ σ. παρακολουθεῖ τὰς γνωστὰς καὶ πιθανὰς ἐκδόσεις τῶν Κωνικῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, τῶν Ἀράβων ἐν Ἰσπανίᾳ, τῶν λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τῶν νεωτέρων λογίων ἐν Ὁξφόρδῃ καὶ Λειψίᾳ. Δίδεται πληροφορία ἐπίσης διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ κειμένου τοῦ Heiberg τῇ χρήσει ὀρισμένων κωδικῶν καὶ ἐκδόσεων καὶ διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου τοῦ P. von Eecke. Ἐξετάζονται περαιτέρω αἱ ἄλλαι σωζόμεναι ἐκτὸς τῶν Κωνικῶν πραγματεῖαι τοῦ Ἀπολλωνίου καθὼς καὶ αἱ ἀπολεσθεῖσαι ἕτεραι 18, περὶ ὧν ὁ σ. δίδει πληροφορίας στηριζομένας εἰς τὰς εἰδήσεις τοῦ Πάππου.

Ἐν τέλει τῆς Ἐισαγωγῆς τοῦ ὁ Στ. διὰ νὰ διευκολύνη τὴν σπουδὴν τοῦ περιεχομένου τῶν Κωνικῶν δίδει πληροφορίας τινὰς ἐκ τοῦ ε' βιβλίου τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου, παραθέτει ἀνάλυσιν ὀρισμένων προβλημάτων ἐκ τῶν Εὐκλείδειων Στοιχείων, ἐξ ὧν ὠρμήθη ὁ Ἀπολλώνιος εἰς τὰς ἐρένας του, καὶ παρέχει ἐρμηνείαν ὄρων τινῶν τῶν Κωνικῶν. Ἡ εἰσαγωγὴ κατακλείεται διὰ καταλόγου διασωθέντων καὶ ἀπολεσθέντων ἔργων τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ δύο πινάκων ἐμφαινόντων τὸ εἶδος καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν προτάσεων τῶν 7 βιβλίων τῶν Κωνικῶν.

Εἰς τὰς σελ. 44—169 παρατίθενται αἱ Μαρτυρίαι (testimonia), προερχόμεναι ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων (Ἀνθέμιος, Εὐτόκιος, Ἀρχαῖα Σχόλια εἰς Ἀρχιμήδην, Ἡρών, Ἰππόλυτος, Ἰω. Φιλόπονος, Πάππος, Σερήνος, Σουΐδας κλπ.). Αἱ μαρτυρίαι, 71 τὸν ἀριθμὸν, παρατίθενται ἐν πρωτοτύπῳ μὲν εἰς τὴν ἀριστερὰν σελίδα (εἰς Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γαλλικὴν) καὶ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν Νεοελληνικὴν εἰς τὴν δεξιὰν σελίδα.

Εἰς τὰς σελ. 171—192 παρατίθεται ἡ περὶ Ἀπολλωνίου βιβλιογραφία, συνταχθεῖσα καὶ πεμφθεῖσα φιλικῶς εἰς τὸν συγγραφέα μετ' ἐπιστολῆς ἐπεξηγηματικῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ τῆς Ecole Polytechnique Γ. Καγιᾶ. Τέλος δὲ εἰς τὰς σελ. 194—373 παρατίθεται τὸ κείμενον τοῦ Α' βιβλίου τῶν κωνικῶν περιέχοντος 60 θεωρήματα. Τὸ κείμενον παρατίθεται εἰς τὴν ἀριστερὰν σελίδα, ἐν ᾧ εἰς τὴν δεξιὰν παρατίθεται ἡ νεοελληνικὴ μετάφρασις μετὰ τὰ ἀντίστοιχα γεωμετρικὰ σχήματα. Φυσικὰ ἢ μετάφρασις γίνεται μετ' ἀπόλυτον σαφήνειαν χάρις εἰς τὴν ἀπόλυτον γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ὀρολογίας καὶ τὴν κατοχὴν τῆς ἀρχαίας μαθηματικῆς σκέψεως ὑπὸ τοῦ Σταμάτη, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν καὶ νὰ ἀναπροσαμύσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἀπολλωνίου τὰ διὰ τῆς Ἀραβικῆς εἰς Λατινικὴν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν Γαλλικὴν παραδεδομένα θεωρήματα. Ἐπιτάσσεται εὐρητήριον ὀνομάτων καὶ λέξεων.

Ἡ ἔκδοσις τῶν μνημείων τῆς ἐπιστημονικῆς δημιουργίας τῶν μεγάλων πατέρων μας, δημιουργῶν τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης καὶ θεμελιωτῶν τῆς σημερινῆς τεχνικῆς προόδου, ἀποτελεῖ καθήκον ἐθνικόν, εἰς τὸ ὁποῖον εὐχαρίστως βλέπομεν ὅτι φιλοτίμως ἀνταποκρίνεται τὸ Τεχνικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

ΗΛ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Πλάτωνος Πρωταγόρας, Εἰσαγωγή, Κείμενο, Μετάφραση, Ἑρμηνευτικὰ σχόλια, Ἔκδ. Ἰνστιτούτου Νεοελληνικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης 1975, σχ. 8 μ σελ. 206.

Ἀξίζει νὰ χαιρετισθῆ ἡ προσπάθεια τοῦ Ι. Ν. Σ. διὰ νὰ παράσχη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας σοφίας ἐφωδιασμένα μὲ μετάφρασιν, σχόλια καὶ εἰσαγωγήν. Ὅσαι ἐκδόσεις καὶ ἂν γίνουσι τῶν ἀρχαίων κειμένων, εἶναι ὀλίγαι, διότι ἡ σημερινὴ μορφωμένη γενεὰ πρέπει νὰ ἔχη πρόχειρα τὰ βοηθήματα διὰ τὴν σπουδὴν τῶν παλαιῶν ἀριστουργημάτων.

Τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πρωταγόρου ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν ἔκδοσιν τῶν Belles Lettres, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἐκ τῶν καλυτέρων. Καὶ ἡ Γερμανικὴ ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος τῆς Wissenschaftliche Buchgesellschaft παραλαμβάνει τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῶν Belles Lettres. Ἡ μετάφρασις, ἡ εἰσαγωγή καὶ ὁ σχολιασμὸς γίνονται ἀπὸ τὸν Ἡλ. Σπυρόπουλον, δ. φ., μετεκπαιδευθέντα εἰς Γαλλίαν. Ἡ ἐργασία του δύναται νὰ λεχθῆ γενικῶς ὅτι φέρει τὰ σημεῖα τῆς ἐπιμελείας.

Εἰδικώτερον δύναται νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ὀρθῶς κατὰ τὸ Γαλλικὸν πρότυπον παρατίθενται εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐνοτήτων τῆς μεταφράσεως περιλήψεις εἰσάγουσαι τὸν μελετητὴν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ περιεχομένου ἐκάστης. Ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως εἶναι ἡ ὑποβοήθησις τῆς σπουδῆς τοῦ διαλόγου, θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ παρετίθετο καὶ τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα τοῦ κειμένου, πρᾶγμα ποῦ κάμνει ἡ προμνημνευθεῖσα Γερμανικὴ ἔκδοσις ἡ ἔχουσα καὶ ἐκεῖνη ἐπίσης σκοπὸν ὑποβοηθήσεως τῆς σπουδῆς. Ἄστοχον κρίνω ἐξ ἄλλου τὴν παράλειψιν τῆς ἐνδείξεως τῆς ἀρμοδίας παραπομπῆς εἰς περιπτώσεις ποῦ ἀναφέρεται ῥῆσις ἀρχαίου συγγραφέως, ὡς λ. χ. ἐν 309 b 6 ἡ μνεῖα γνώμης τοῦ Ὀμήρου. Τόσον αἱ γαλλικαὶ ἐκδόσεις ὅσον καὶ αἱ γερμανικαὶ προβαίνουν εἰς παραπομπὰς εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἀφοῦ αἱ ἐκδόσεις ἀποσκοποῦν νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν σπουδὴν καὶ τὸν συσχετισμὸν τῶν ἰδεῶν.

Ὁ σχολιασμὸς τῶν κειμένων δὲν γίνεται εἰς ὑποσημειώσεις τῶν σελίδων τοῦ κειμένου καὶ τῆς μεταφράσεως, ἀλλὰ μεταφέρεται εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὑπὸ διπλῆν μορφήν. Πρῶτον εἰς τὸ τμήμα «Ἑρμηνευτικὰ σχόλια», ἔνθα γίνεται σχολιασμὸς τῶν ἐκφράσεων μετὰ πραγματολογικῶν πληροφοριῶν καὶ δεῦτερον εἰς τὸ τμήμα «Πίνακας προσώπων καὶ πραγμάτων», ἔνθα γίνεται διασάφησις τῶν κυρίων ὀνομάτων.

Τῶν κυρίων ὀνομάτων αἱ ἐπεξηγήσεις δὲν φαίνεται νὰ γίνονται ὅλαι μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, τοῦ συγγραφέως παρέχοντος ἐξ ὑπογίου ἐνίοτε πληροφορίας ἀνακριβεῖς. Ὡς παράδειγμα ἔστω ἡ ταυτότης τοῦ Παράλου. Περὶ τούτου λέγει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν Πίνακα: «Γιὸς τοῦ Περικλῆ καὶ τῆς Ἀσπασίας· πέθανε κατὰ τὸ λοιμὸν τοῦ 429». Εἰς τὸ κείμενον ὁμοῦς ὁ Πλάτων ἐν 314 b e 6 ἀναφέρει: